

ETNINĖS KULTŪROS GLOBOS TARYBA

Biudžetinė įstaiga, Gedimino pr. 60, LT-01110 Vilnius, tel. (8 5) 210 7161, el. p. info@ekgt.lt
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 188756614

Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijai

2024-03-13 Nr. S-126

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS TAUTINIO PAVELDO PRODUKTŲ ĮSTATYMO NR. X-1207 PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO

Etninės kultūros globos taryba (toliau – EKG)T) kaip Lietuvos Respublikos Seimui atskaitinga ekspertinė institucija, kurios pagrindinės veiklos kryptys apima įvairias etninės kultūros sritis, dalyvavo 2006 metais rengiant Lietuvos Respublikos tautinio paveldo produktų įstatymą (toliau – TPP įstatymas). Įsigaliojus TPP įstatymui nuo 2007 m. EKG nariai dalyvauja Tautinio paveldo produktų taryboje (toliau – TPP taryba) ir (ar) Tautinio paveldo produktų ekspertų komisijose, EKG ir jos padaliniai etnografiniuose regionuose – Aukštaitijos, Dzūkijos (Dainavos), Suvalkijos (Sūduvos), Mažosios Lietuvos, Žemaitijos regioninės etninės kultūros globos tarybos (toliau – EKG regioninės tarybos) ne kartą savo posėdžiuose svarstė ir teikė siūlymus dėl TPP įstatymo tobulinimo bei įgyvendinimo.

EKG išnagrino Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos pateiktą Lietuvos Respublikos tautinio paveldo produktų įstatymo Nr. X-1207 pakeitimo įstatymo projektą (toliau – TPP įstatymo projektas) ir 2024 m. kovo 12 d. posėdyje patvirtino čia pateikiamas EKG išvadas bei pasiūlymus dėl TPP įstatymo projekto tobulinimo:

1. Dėl kai kurių Žemės ūkio ministerijos (toliau – ŽŪM) funkcijų perdavimo Žemės ūkio agentūrai prie ŽŪM (toliau – Agentūra). EKG pritaria siūlymui TPP įstatymo projektu perduoti Agentūrai dalį TPP įstatyme nustatytų ŽŪM viešojo administravimo funkcijų – sprendimų dėl sertifikavimo priėmimą bei sertifikatų ir atestatų išdavimą, informacijos apie tautinio paveldo produktų (toliau – TPP) kūrėjus ir jų kuriamus tautinio paveldo produktus viešinimą, tradicinių amatų, tradicinių amatų centrų veiklos, tradicinių mugių, parodų populiarinimą, interneto svetainės www.tautinispaveldas.lt administravimą.

TPP įstatyme visgi lieka daug ŽŪM priskirtų strateginės reikšmės funkcijų – tautinio paveldo produktų valstybinės apsaugos politikos formavimas, Tautinio paveldo ekspertų komisijos sudėties tvirtinimas, įvairių tvarkų, Tautinio paveldo produktų klasifikatoriaus ir Tradicinių amatų sąvado, TPP atitikties tradicijai kriterijų ir vertinimo rodiklių, tradicinių amatų meistrų atestavimo ir mokymo programų sertifikavimo reikalavimų bei kitų su TPP įstatymu susijusių teisės aktų tvirtinimas, TPP valstybinės apsaugos priemonių įgyvendinimo rengimas, organizavimas, koordinavimas ir kontrolė. Todėl svarbu, kad šių ŽŪM funkcijų įgyvendinimą užtikrintų kompetencija etninės kultūros ir TPP srityje pasižymintys žmogiškieji ištekliai.

Išnagrinęję TPP įstatymo projekte įvardytas ŽŪM ir Agentūros funkcijas ir atkreipdami dėmesį į tai, kad 8 straipsnyje reglamentuojamas savivaldybių vaidmuo įgyvendinant TPP valstybinę apsaugą, pasigedome ŽŪM ir (ar) Agentūros funkcijos bendradarbiauti su

savivaldybėmis šiuo klausimu, todėl siūlome šią funkciją įtraukti.

2. Dėl TPP įstatymo projekte numatomo Tradicinių amatų centrų (toliau – TAC) steigimo ir veiklos reglamentavimo. EKG T pritaria, kad TPP įstatyme būtina aiškiau reglamentuoti TAC veiklą ir jos kokybės kontrolę, sudaryti sąlygas kurtis naujiems TAC, formuoti TAC tinklą pagal Lietuvos etnografinius regionus, siekiant kiekviename regione turėti veikiančius TAC. Atsižvelgdami į tai, kad EKG T yra patvirtinusi Lietuvos etnografinių regionų žemėlapi ir su etnografiniais regionais susijusius klausimus sprendžia pasitelkdama EKG T regionines tarybas, siūlome į TPP įstatymo projekto V skyrių „Tradicioniai amatai“ įtraukti papildomas nuostatas:

1) TPP įstatymo projekto 19 straipsnio 1 dalį siūlome papildyti nuostata, kad nurodant etnografinį regioną remiamasi ribomis, nustatytomis EKG T patvirtintame Lietuvos etnografinių regionų žemėlapyje, taip pat siūlome skatinti (bet neįpareigoti) TAC puoselėti etnografiniam regionui būdingus amatus (griežta nuostata dėl apsiribojimo tik vienu regionu nenaudinga, jei TAC yra įkurtas dviejų regionų paribyje; kita vertus, ne visi tradiciniai amatai pasižymi išskirtiniais regioniniais ypatumais): „1. Tradicinių amatų centro paskirtis – teikti tautinio paveldo produktų kūrėjams tautinio paveldo produktų populiarinimo paslaugas, atstovauti etnografinio regiono **(jo ribas siejant su Etninės kultūros globos tarybos patvirtintu Lietuvos etnografinių regionų žemėlapiu)**, kuriame jis įsteigtas, amatininkų interesams, ~~puoselėti etnografinio regiono tradicinius amatus ypatingą dėmesį skiriant to etnografinio regiono tradicinių amatų išsaugojimui ir puoselėjimui.~~“

2) Atsižvelgdami į tai, kad EKG T regioninės tarybos pagal Lietuvos Respublikos etninės kultūros valstybinės globos pagrindų įstatymą padeda spręsti strateginius etninės kultūros globos, plėtros ir politikos klausimus etnografiniame regione, siūlome TPP įstatymo projekto 20 straipsnio 2 dalį, kurioje nustatomi reikalavimai tradicinių amatų centro statuso siekiančiam juridiniam asmeniui ar jo padaliniiui, papildyti nauju 4-uoju punktu, išdėstant jį taip: „**4) pateikti Etninės kultūros globos tarybos regioninio padalinio etnografiniame regione rekomendaciją.**“

3. Dėl siūlymo TPP įstatymo projektu atsisakyti valstybės stipendijų tradicinių amatų meistrams, tradiciniams amatininkams ir tradicinio amato pameistriams. EKG T nepritaria šiam siūlymui, kadangi TPP įstatymo projekto Aiškinamajame rašte pateikti argumentai kelia abejonių. Įvertinusi Aiškinamajame rašte išdėstytas priežastis, kodėl siekiama panaikinti valstybės stipendijas tradiciniams amatininkams, tradicinių amatų meistrams ir tradicinio amato pameistriams (toliau – TPP stipendijos), EKG T nesutinka, kad stipendijos buvo aktualios tradiciniams amatininkams ir tradicinių amatų meistrams tik TPP įstatymo įgyvendinimo pradžioje. Atkreipiame dėmesį, kad TPP įstatymas įsigaliojo 2007 m., o Vyriausybės nutarimas dėl TPP stipendijų patvirtintas 2016 m., stipendijos buvo skiriamos tik per pastaruosius 7 metus (nuo 2017 m.). Didžiulį TPP stipendijų poreikį rodo tai, kad vien 2020 m. buvo gautos 43 paraiškos stipendijai gauti, 2021 m. – 27 paraiškos, o skiriamos tik 2 stipendijos. TPP stipendijos tradiciniams amatininkams yra aktualios, tačiau apie jas mažai žinoma, kadangi informacija apie jas skelbiama tik ŽŪM tinklalapyje ir pasiekia labai ribotą skaičių amatininkų, trūksta aiškios komunikacijos tikslinei auditorijai. Iš dviejų TPP stipendijų viena skiriama tradicinio amato įgūdžiams tobulinti (jos dydis – 10 BSI metams), kita stipendija – edukacinė, skirta tradicinių amatų meistriui tobulėti ir semtis patirties Lietuvoje ar užsienyje (dydis – 10 BSI 6 mėn.). Aiškinamajame rašte tvirtinama, kad „stipendijoms finansuoti atitenka nemaža biudžeto lėšų dalis“, tačiau TPP stipendijoms kasmet skiriamos lėšos nesiekia 10 tūkst. Eur, o tai yra labai nedidelė suma, skiriama iš valstybės pagalbai skiriamų lėšų (kurių bendra suma yra 189,7 tūkst. Eur). Atsisakius TPP stipendijų, daug sutaupyta nebūtų, bet būtų prarastos galimybės tradiciniams amatininkams mokytis tradicinio amato, tobulėti ar semtis patirties, todėl siūlome

TPP įstatyme palikti nuostatas dėl TPP stipendijų skyrimo.

Kita vertus, atsižvelgdami į Vyriausybės užimtumą, siūlome į šio klausimo sprendimą įtraukti ŽŪM, pakoreguojant TPP įstatymo 6 straipsnio 3 punktą ir išdėstant jį taip: **„4) kartu su Žemės ūkio ministerija** nustato valstybės stipendijų įsteigimo ir skyrimo tradiciniams amatininkams, tradicinių amatų meistrams ir tradicinio amato pameistriams tvarką.“

4. Dėl siūlymo TPP įstatymo projektu naikinti TPP tarybą. EKG nepritaria šiam siūlymui, primindama pirminę idėją, kad TPP taryba turėtų atlikti tarpinstitucinės sudėties eksperto funkcijas padedant ŽŪM priimti strateginius sprendimus dėl TPP valstybinės apsaugos. Deja, per visą TPP įstatymo keitimų istoriją ši idėja pasimiršo ir TPP tarybos paskirtis liko nebeaiški: atsakius TPP tarybos ekspertinio pobūdžio įvardijimo, į jos sudėtį buvo įtrauktos nepasizyminčios kompetencija etninės kultūros ir TPP srityje institucijos, TPP tarybos vadovu tapo ŽŪM ministras (jis ir tvirtina įvairius teisės aktus, dėl kurių pataria TPP taryba, o tai prieštarauja „rankos atstumo“ principui), galiausiai TPP tarybos posėdžius iš viso nustota rengti. Tačiau TPP tarybos poreikis aktualus iki šiol, ypač atsižvelgiant į TPP įstatymo projektu siūlomus pakeitimus. Jau atkreipėme dėmesį (žr. 1 punktą), kad pagal TPP įstatymo projektą ŽŪM turi atlikti daug strateginės reikšmės funkcijų pasitelkusi kompetentingus žmogiškuosius išteklius, taip pat tarpinstitucinį bendradarbiavimą, todėl reikalinga patariamoji ekspertinė institucija prie ŽŪM. Tarpinstitucinės patariamąsios TPP tarybos negali pakeisti TPP įstatymo projekto III skyriuje įvardyta Tautinio paveldo ekspertų komisija (toliau – Ekspertų komisija), kurios funkcijos daugiausia skirtos TPP sertifikavimui įgyvendinti ir neapima strateginių TPP valstybinės apsaugos politikos formavimo klausimų. Be to, neaišku, kas konkrečiai padės žemės ūkio ministrui atrinkti kandidatus į Ekspertų komisiją – ši funkcija, vadovaujantis nesikišimo į ekspertinių sprendimų priėmimą principu („rankos atstumo“ principu), nėra ir negali būti priskirta nei Agentūrai (kurios žmogiškieji ištekliai atliekant TPP įstatymo įgyvendinimo funkcijas šiuo metu apsiriboja nepilnais 2 etatais), nei tuo labiau pačiai Ekspertų komisijai.

Siūlome TPP tarybos paskirtį, sudarymą ir funkcijas apibrėžti TPP įstatymo III skyriuje, kuris galėtų vadintis „Tautinio paveldo produktų taryba ir Tautinio paveldo ekspertų komisija“. Kad būtų užtikrintas TPP tarybos tarpinstitucinis pobūdis ir kompetencija etninės kultūros ir TPP valstybinės apsaugos srityje, siūlome TPP tarybą sudaryti iš šioje srityje veikiančių institucijų ir nevyriausybinių organizacijų pagal pateiktą sąrašą. Vadovaudamasi „rankos atstumo“ principu, TPP taryba pati turėtų išsirinkti savo pirmininką, kuriuo negalėtų būti žemės ūkio ministras. TPP tarybą techniškai galėtų aptarnauti Agentūra. Siūlome TPP tarybos veiklą reglamentuojantį TPP įstatymo straipsnį išdėstyti taip:

„x straipsnis. Tautinio paveldo produktų taryba.

1. Tautinio paveldo produktų taryba yra tarpinstitucinė patariamoji ekspertinė visuomeniniais pagrindais veikianti institucija, padedanti Žemės ūkio ministerijai spręsti strateginius tautinio paveldo produktų valstybinės apsaugos klausimus.

2. Tautinio paveldo produktų tarybą sudaro 15 narių, kuriuos deleguoja etninės kultūros ir tautinio paveldo produktų valstybinės apsaugos srityje veikiančios institucijos ir organizacijos, skirdamos po vieną atstovą, turintį ne mažiau kaip 5 metų patirtį etninės kultūros ir tautinio paveldo produktų srityje: 1) Žemės ūkio ministerija; 2) Kultūros ministerija; 3) Švietimo, mokslo ir sporto ministerija; 4) Etninės kultūros globos taryba; 5) Lietuvos nacionalinis kultūros centras; 6) Lietuvos nacionalinis muziejus; 7) Lietuvos nacionalinis dailės muziejus; 8) Lietuvos etnografijos muziejus; 9) Lietuvos istorijos institutas; 10) Lietuvos muzikos ir teatro akademija; 11) Vilniaus universiteto Botanikos sodas; 12) Lietuvos tautodailininkų sąjunga; 13) Lietuvos tautinio paveldo gamintojų ir kūrėjų asociacija; 14) Lietuvių etninės kultūros draugija; 15) Lietuvos nykstančių ūkinių gyvūnų augintojų asociacija. Tautinio paveldo produktų tarybos kadencija – 4 metai, jos

sudėtį tvirtina Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministras. Tas pats asmuo Tautinio paveldo produktų tarybos nariu gali būti 2 kadencijas iš eilės. Pirmajame savo posėdyje Tautinio paveldo produktų taryba iš savo narių išsirenka pirmininką, kuriuo negali būti žemės ūkio ministras. Tautinio paveldo produktų tarybą techniškai aptarnauja Agentūra.

3. Tautinio paveldo produktų taryba, atlikdama savo funkcijas:

1) teikia siūlymus Žemės ūkio ministerijai dėl tautinio paveldo produktų valstybinės apsaugos politikos formavimo;

2) teikia siūlymus Žemės ūkio ministerijai dėl Tautinio paveldo ekspertų komisijos sudėties ir darbo tvarkos;

3) teikia siūlymus Žemės ūkio ministerijai dėl tautinio paveldo produktų valstybinės apsaugos priemonių nustatymo;

4) teikia siūlymus Žemės ūkio ministerijai dėl valstybės paramos tautinio paveldo produktams išsaugoti, sukurti, populiarinti ir realizuoti teikimo tvarkos;

5) teikia siūlymus Žemės ūkio ministerijai dėl Tautinio paveldo produktų klasifikatoriaus ir Tradicinių amatų sąvado sudarymo;

6) teikia siūlymus Vyriausybei ir Žemės ūkio ministerijai dėl valstybės stipendijų skyrimo tradiciniams amatininkams, tradicinių amatų meistrams ir tradicinio amato pameistriams;

7) teikia siūlymus Žemės ūkio ministerijai ir savivaldybėms dėl tradicinių amatų centrų pripažinimo ir veiklos;

8) teikia siūlymus Žemės ūkio ministerijai dėl tautinio paveldo produktų įvaizdžio formavimo šalyje ir užsienyje;

9) vertina Agentūros metinę ataskaitą dėl tautinio paveldo produktų, tradicinių amatų neformaliojo mokymo programų sertifikavimo ir tradicinių amatų meistrų atestavimo ir teikia savo išvadas Žemės ūkio ministerijai;

10) teikia išvadas ir siūlymus Žemės ūkio ministerijai kitais tautinio paveldo produktų valstybinės apsaugos klausimais.

4. Tautinio paveldo produktų taryba, atlikdama jai pavestas funkcijas, turi teisę:

1) gauti teisės aktų nustatyta tvarka iš valstybės ir savivaldybių institucijų, įstaigų, viešųjų įstaigų, kitų institucijų ir organizacijų informaciją, reikalingą svarstant susijusius klausimus;

2) kviešti į Tautinio paveldo produktų tarybos posėdžius patariamojo balso teise dalyvauti suinteresuotų institucijų, įstaigų, organizacijų, mokslo institucijų atstovus, nepriklausomus ekspertus, kitus suinteresuotus visuomenės atstovus.

5. Savo sprendimus Tautinio paveldo produktų taryba priima per posėdžius, kurie rengiami pagal poreikį, bet ne mažiau kaip du kartus per metus. Tautinio paveldo produktų tarybos posėdis yra teisėtas, kai jame dalyvauja ne mažiau kaip pusė visų narių. Tautinio paveldo produktų tarybos sprendimai priimami posėdyje dalyvaujančių narių balsų dauguma, o jei balsai pasiskirsto po lygiai, sprendimą lemia posėdžio pirmininko balsas. Tautinio paveldo produktų tarybos sprendimai įforminami jos posėdžių protokolais.“

Taip pat reikėtų TPP įstatymo 7 straipsnio 1 dalyje įvardyti ŽŪM funkciją tvirtinti TPP tarybos sudėtį, todėl siūlome šią dalį papildyti nauju punktu ir išdėstyti jį taip: „x) tvirtina Tautinio paveldo produktų tarybos sudėtį ir jos darbo tvarką;“.

5. Pastabos ir siūlymai dėl Tautinio paveldo ekspertų komisijos veiklos reglamentavimo TPP įstatymo projekte.

TPP įstatymo projekto 10 straipsnio 1 dalyje, kurioje įvardytos Ekspertų komisijos funkcijos, siūlome kai kuriuos pakeitimus. Siūlome papildomai įtraukti šią Ekspertų komisijos funkciją: „svarstyti ir teikti siūlymus dėl sėkmingiausiai dirbančio tradicinio amatininko ir

tradicinio amatų centro apdovanojimų“. Atsižvelgiant į tai, kad kai kurios Ekspertų komisijai priskirtos funkcijos yra strateginio pobūdžio ir joms įgyvendinti praverstų tarpinstituciniai sprendimai, siūlome TPP tarybai priskirti šias Ekspertų komisijai priskirtas funkcijas, išbraukiant jas iš TPP įstatymo projekto 10 straipsnio 1 dalies: „4) teikia siūlymus Žemės ūkio ministerijai dėl tradicinių amatų centrų pripažinimo“; „5) teikia siūlymus Žemės ūkio ministerijai dėl tautinio paveldo produktų įvaizdžio formavimo šalyje ir užsienyje“.

6. Pastabos dėl TPP kategorijų apibrėžties. Atkreipiame dėmesį, kad TPP įstatymo projekto 18 straipsnyje „Tautinio paveldo produktų kategorijos“ yra netikslumų, kurie kilo nepakankamai atsižvelgus į 17 straipsnyje apibrėžtų TPP pagrindinių grupių skirtumus (I grupė – tradiciniai gaminiai; II grupė – tradicinių veislių augalai ir gyvūnai ar jų produktai, gamtos gėrybių produktai; III grupė – tradicinės paslaugos, tradicinės mugės). Tik I grupei – tradiciniams gaminiams – yra tinkamos nuostatos dėl tradicinių dirbinių, atsižvelgimo į naudojamas žaliavas ir gamybos technologijas, todėl siūlome koreguoti TPP įstatymo projekto 18 straipsnį, išdėstant jį taip:

„18 straipsnis. Tautinio paveldo produktų kategorijos

Tautinio paveldo produktai pagal darbo sąnaudas ir pagal tai, kiek jie atitinka ~~autentiškus tradicinius gaminius~~ **autentiškas tradicijas**, priskiriami prie šių kategorijų:

1) prie A kategorijos priskiriami: ~~I ir II grupių grupės~~ **grupės** produktai, tiksliai atitinkantys autentiškus tradicinius gaminius, ir kurių sukūrimo procese yra naudojamos tradicinės žaliavos, rankų darbas ir (arba) senosios (arba tiksliai atkurtos) gamybos technologijos (gamybos būdas, įranga ir priemonės); **II grupės – tradicinių veislių ypatybes visiškai atitinkantys ir pagal tradicines auginimo technologijas išauginti augalai ir gyvūnai, jų produktai ir gamtos gėrybių produktai;** ~~Prie~~ **prie** šios kategorijos taip pat priskiriami III grupės produktai – tradicinės paslaugos, kurių teikėjai yra tiesioginiai gyvosios tradicijos tęsėjai, ~~atkuriantys autentiškus tradicinius gaminius;~~ tradiciniu būdu teikiantys paslaugas, organizuojantys tradicines muges;

2) prie B kategorijos priskiriami ~~I ir II grupių grupės~~ **grupės** produktai, artimi autentiškiems tradiciniams gaminiams, ir sukurti naudojant tradicines žaliavas ir naujas technologijas, kurios nepakeičia gamybos būdo, receptūros bei unikalių savybių; **II grupės – tradicinių veislių svarbiausias ypatybes atitinkantys ir pagal patobulintas auginimo technologijas išauginti augalai ir gyvūnai, jų produktai ir gamtos gėrybių produktai;** ~~Prie~~ **prie** šios kategorijos taip pat priskiriami III grupės produktai – tradicinės paslaugos, kurių teikėjai nėra tiesioginiai gyvosios tradicijos tęsėjai, tačiau sugeba sukurti ~~artimus autentiškiems tradiciniams gaminiams;~~ ~~tradiciniu būdu teikti~~ **tradicijoms artimas** paslaugas, organizuoti tradicines muges.“

Tarybos pirmininkė

Dalia Urbanavičienė